Pražský hrad a Veronesův Zlatník

Název emise: **Pražský hrad – Paolo Caliari-Veronese: Portrét zlatníka a antikváře Jakoba Königa**

Den vydání: 15. 5. 2013
Platnost: ode dne vydání ve styku tuzemském i mezinárodním až do odvolání
Hodnota: 25 Kč – č. 764 (ČP)
Grafická úprava a rytec: Miloš Odráček
Rozměr známkového obrazu: 40 x 50 mm
Druh tisku: OTp v barvách černé, okrové, červené, hnědé a modré; vytiskla PTC Praha
Tisková forma: 4
FDC : OTp v barvě hnědé; PTC

Ve své době známý a vysoce ceněný, v průběhu následujících staletí však pozapomenutý a téměř ztracený – a snad i díky tomu dochovaný v Praze – portrét J. Königa od Paola Caliariho, zvaného Veronese, jedna z nejvýznamnějších součástí Obrazárny Pražského hradu, se tedy konečně dostává na poštovní známku. Děje se tak v nové úpravě, kterou se grafik a rytec Miloš Ondráček už loni vymezil oproti původní, bezmála půl století staré podobě Švengsbírově, založené Tizianovou Toaletou mladé ženy (1965). Po Tintorettovi tedy letošní Veronese potvrzuje, že nešlo o vybočení, ale o snahu o novou podobu této naší tradiční emise, kterou navzdory povzdechům staromilců (mezi něž v tomto směru patří i pisatel těchto řádek) nastoupili vydavatel a autor grafické úpravy. Nakonec je to asi vhodný způsob, jak vydání Pražský hrad odlišit od každoročního Umění, s nímž opět sdílí stejný formát. Ten se v každém případě pro reprodukce obrazů zdá šťastnější, než užší rozměry známek z let 1983 – 1990, vydávaných v šestiznámkových „upravených tiskových listech“, na jejichž zrodu se Ondráček rovněž autorsky podílel. V roce 1983 podle návrhu Jana Solpery vyryl obě hodnoty emise Pražský Hrad – ovšem to šlo o zpodobnění trojrozměrných plastik, jejichž proporcím užší formát vyhovoval.

Při komponování převážně dvouznámkové emise, založené v roce 1964 známkou a aršíkem s pohledem na Pražský hrad, byly totiž od počátku jako námět vybírány nejen obrazy, ale i architektonické prvky. Dokonce se zdá, že se záměr v průběhu prvních let zpřesňoval, jakoby vedle sebe měla vycházet vydání Pražský hrad, do nějž spadají dvě jednobarevné známky malého formátu - Dům čs. dětí - a Matyášova brána 1965 a Obrazárna Pražského hradu, jak byl vydavatelem označen aršík Toaleta mladé ženy ze stejného roku.

V následujícím roce vycházejí v emisi Pražský hrad opět dvě známky, tentokrát ale většího formátu, a jednoznámkový aršík se Svatováclavskou korunou. Původní záměr Obrazárna Pražského hradu byl rozšířen na všeobecněji pojatou emisi Umění. To se opakovalo i v letech 1967 a 1968. V roce 1969 byl v emisi Pražský hrad aršík vypuštěn, zato byly obě známky připraveny ve stejném formátu, úpravě a tiskové technice, jako Umění. Hned na první hodnotě je přitom obraz - jde o rytecký přepis oltářní malby Svatý Václav lisuje hrozny.

Zájem o díla z Obrazárny Pražského hradu v polovině šedesátých let minulého století je logický, v té době byla totiž obrazárna zrekonstruována a byla v ní pro veřejnost otevřena nově koncipovaná expozice. Některá díla byla v této souvislosti restaurována, což je případ i Veroneseho portrétu. Ten byl v té době považován za dílo neznámého autora, protože při předchozím restaurování o dvě století dříve byl autorův podpis zamalován a plátno bylo v horní části nastaveno, aby rozměr odpovídal otvoru v ostění, kde měl být umístěn. K nesprávnému posuzovaní obrazu mohla přispět chyba v soupisu z první poloviny 18. století, kde je portrétovaný namísto Jacobus König uváděn jako

König Jakob, tedy skotský a anglický král, k čemuž mohlo vést znění nápisu na horním okraji obrazu – Jacobus Kinig, což písař mohl číst jako Jacobus King (výraz Kinig je viditelný i na známce). Mohlo to být ale i obráceně, kdy napřed byl obraz nesprávně katalogizován a poté při restaurování o čtvrt století později bylo podle inventárního zápisu zkomoleno označení portrétovaného v jeho horní části. Pravý stav věcí odhalilo až restaurování z roku 1964, a potvrzeny pak byly porovnáním s nejstaršími inventárními soupisy hradních sbírek, v nichž je dílo katalogizováno správně jako Veroneseho portrét Königa.

Nešetrné nakládání s významnými díly na Pražském hradě, v dávných dobách po rozpadu Rudolfinských sbírek, je samozřejmě politováníhodné, na druhé straně však možná právě v jeho důsledku tu některé obrazy zůstaly, protože se na ně prostě zapomnělo a jejich nepříliš přitažlivý stav od nich odvracel zájem. To není případ jen Veroneseho portrétu, ale i slavné Dürerovy Růžencové slavnosti, rovněž z Rudolfových sbírek, o níž se traduje, že byla dokonce použita jako zakrytí střešního vikýře.

Že je nově zvolená grafická úprava emise pro zpodobňování obrazů vhodnější, než ta z druhé poloviny osmdesátých let, vidíme v porovnání například s hodnotou 3 Kčs z roku 1988, na níž Václav Fajt rytecky přenesl - rovněž Veroneseho - Svatou Kateřinu. Zavedením „upravených tiskových listů“, s kresebnou výzdobou uprostřed, vydavatel však honil příliš zajíců najednou – a v porovnání s klidnou majestátností čtyřznámkových listů Švensgsbírových ty šestiznámkové vypadají utlačeně a tuctově.

Předloha nové známky, portrét zlatníka a antikváře Jakuba Königa, byla už mnohokrát reprodukována – jednak pro svou líbivost a jednak pro osudy díla, o němž jsme už řekli, že v šedesátých letech minulého století přineslo velké překvapení. Neví se přesně, kdy obraz vznikl, ani jak dlouho je na Pražském hradě, ale můžeme odhadovat, že zhruba čtyři sta let, a možná ještě o trochu déle. V každém případě na jeho získání má zásluhu císař Rudolf II., který vyobrazeného Jakuba Königa v roce 1586 pozval do Prahy, a protože rychle rozpoznal jeho schopnosti obchodníka s uměním, jako sběratel se stal jeho zákazníkem. König, původem z Německa, tehdy působil v Itálii, kde dosáhl ve svém oboru dobrého postavení, ale získání tak významného klienta, jakým byl císař, jej samozřejmě dále významně povzneslo. V Itálii se osobně znal s řadou předních malířů a sám byl sběratelem jejich děl, zejména portrétů. Historička umění Eliška Fučíková uvádí, že pro císařovu sbírku zprostředkoval nákup cyklu Veronesových obrazů Jupiterovy milostné avantýry. Nejasno panuje v tom, zda svůj portrét věnoval císaři sám König, nebo zda mu jej po otcově smrti prodal jeho syn Jan (Hans), rovněž obchodník s uměním a dodavatel do Rudolfových sbírek, považovaných tehdy za největší v Evropě. Königové jsou s nimi spjati i v další generaci – Karel, vnuk portrétovaného Jakuba, byl jejich správcem v době třicetileté války. To už byla rodina povýšena do šlechtického stavu, s predikátem z Königsfeldu.

Tvůrce obrazu, Paolo Caliari (někdy psáno jako Cagliari), se narodil roku 1528 jako páté dítě v rodině kameníka a sochaře v italské Veroně – odtud jeho přezdívka Veronese (Veronský), kterou pak proslavil na celá staletí. V rodném městě, v němž v té době – nebo krátce poté – měli žít Shakespearovi hrdinové Julie a Romeo, se učil malířem u Antonia Badila (některé prameny uvádějí, že šlo o jeho strýce), a zjevně rychle získal dobré jméno, protože už jako dvacetiletého ho pozvali do Mantovy, kde se měl podílet na výzdobě místního dómu. Zanedlouho se pak přestěhoval do Benátek, s nimiž je spojen celý jeho další umělecký život. Vyzdobil zde řadu církevních i světských staveb a vytvořil mnoho obrazů, díky nimž je spolu s Tizianem a Tintorettem považován za nejvýznamnějšího benátského umělce své doby. Jako osmatřicetiletý se oženil s dcerou svého veronského učitele Badila Elenou, s níž měl pak čtyři děti (některé prameny uvádějí pět).

Portrét Jakuba Königa měl (podle odhadů) namalovat kolem roku 1575, tedy jako zralý, bezmála padesátiletý umělec. Bylo to zhruba ve stejné době, kdy se musel ospravedlňovat před inkvizicí, která ho v polovině sedmdesátých let vyšetřovala v souvislosti s obrazem Poslední večeře Páně v dominikánském klášteře, do nějž měl podle ní hanlivým způsobem vkomponovat „psy, opilé lancknechty, žertovné trpaslíky a jiné hlouposti“. Autor reagoval jednoduše – své monumentální dílo (má rozměry 5 x 12 metrů!) přejmenoval na Hostinu v domě Léviho, což je jiný příběh z Bible (Marek 2,13-17) - a v souvislosti s ním se podobné detaily nezdály tak pohoršivé.

V Benátkách úspěšný malíř založil ateliér, v němž pracovali i někteří členové jeho rodiny. Měl prý tolik zakázek, že je musel dokonce odmítat. Přála mu doba vrcholné renesance a benátského manýrismu, v níž si dokázal najít zájemce o svá reprezentační, barevně vytříbená, často rozměrná a komplikovaně zalidněná díla, i o komorní portréty, k nimž patří i ten na nové známce.

Paolo Caliari-Veronese zemřel před 425 lety, 19. dubna 1588, jako šedesátiletý, a byl pochován v kostele Svatého Šebestiána v Benátkách. V Obrazárně Pražského hradu se nacházejí i další jeho díla – Svatá Kateřina Alexandrijská s andělem (zpodobněná na známce v roce 1988), Mytí nohou a Klanění pastýřů. Pokud se tedy rozhodnete porovnat novou známku s originálem, nezapomeňte se na Pražském hradě zastavit i u nich. -k